

adósságot példányok átengedésével törleszthesse: LAKITS ZSIGMOND ezt olymódon játszotta ki, hogy csupán a könnyebben értékesíthető munkákból volt hajlandó átvenni példányokat 20 százalékos árengedménnyel. Ezek a sérelmek érlelték meg azután KOVACHICH lelkében azt az elhatározást, hogy kinyomott munkáját visszaveszi a nyomdától.

Amikor KOVACHICH MÁRTON beadványa készült, akkor már MARKOVICS MÁTYÁS egyetemi tanár volt az egyetemi nyomda igazgatója; több jóindulat azonban ekkor sem nyilvánult meg irányában, mert az egyetemi nyomda a nyomdai költségek megtérítésén kívül kamatokat is követelt KOVACHICHTÓL.

A nyomda magatartását teljesen érthetővé teszi számunkra 1808. szeptember 6-án a helytartótanácsához intézett felterjesztése, melyben a tankönyvek árának felemeléséért folyamodott. Indokolásul pedig azt hozta fel, hogyha a nyomda hasznot nem hajtana, akkor nem tudná a kinyomtatni rendelt tudományos munkák tiszteletdíjait fizetni, mert ezek egyáltalán nem hasznothajtó vállalkozások és nagyrészüik makulatúrába kerül. (Nyomdai irattár 1807/8. évi 601. sz.) A nyomdának ez az őszinte vallomása élénk fényt vet a hazai könyvpiac akkori állapotára és teljesen indokoltá teszi azt az elutasító álláspontot, melyet a nyomda KOVACHICH MÁRTONnal szemben elfoglalt.

GÁRDONYI ALBERT.

A magyar őshírlapok bibliográfiájához. A (bécsi) „*Magyar Musa*“, SZATSVAY SÁNDOR „*Magyar Kurir*“ című bécsi hírlapjának melléklete rendszeresen 1787 elején indult meg. Azonban SZATSVAY eredetileg Pozsonyban akarta lapját megindítani és már 1786. júl. 1-én kiadta az első számot.¹

Ez — úgy látszik — elveszett. A további kiadásra SZATSVAY Pozsonyban nem kapott engedélyt és ezért Bécsbe ment. Itt adta ki — még 1786-ban — lapjának bécsi első számát, annak bejelentésére, hogy a Pozsonyból elindított és önhibáján kívül félbeszakadt *Magyar Kurirját* és *Magyar Musáját* a következő, 1787-ik év elejétől rendszeresen fogja küldeni előfizetőinek — most már Bécsből.

Mindezt a „*Magyar Musa*“-nak a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi-könyvtárában meglévő — 1786 helyett tévesen 1785 — dec. 2-ról keltezett számából tudjuk.² A *Magyar Kurir* megfelelő száma nincsen ugyan meg, de joggal feltehetjük, hogy a szerkesztő a melléklapot nem adta ki a főlap nélkül. A fent említett mentegetőd-

¹ FERENCZY JÓZSEF: A magyar hírlapirodalom története, Bp., 1867.

² Lapszámozása a 9. oldallal kezdődik. Valószínű tehát, hogy a pozsonyi első *Magyar Kurirral* együtt már a *Magyar Musa* is megjelent. Ennek sincsen azonban nyoma, sőt ezt Ferenczy sem említi.

zést bizonyára a hírek szorították ki a *Magyar Kurir*ből és így került a *Magyar Musába*, amely később is közvetlenebb kontaktusban maradt az olvasókkal. A „*Magyar Musa*“, első hetilapunk, 1787-ben hetenként kétszer — a postanapokon — félárkus (4 lap) terjedelemben jelent meg az akkor szokásos nyolcadrét alakban — pontosan úgy, mint a főlap, a *Magyar Kurir*. A következő év februárjától kezdve azonban számai egyre ritkulnak, már csak hetenként jelent meg, nem egyszer a „*Magyar Musa*“ felírás nélkül, csak lap — illetőleg félvyszámozással. Júliusban csak a 31., szeptemberben a 32. szám jelent meg, a novemberi, 34. szám pedig az elem került mindhárom példányban (három különböző könyvtár tulajdonában) az utolsó, ezzel tehát az évfolyam valószínűleg befejeződött.

Az emiatt panaszkodó olvasók előtt különben a szerkesztő a háborúval mentegődött.¹

Az 1789-ik évfolyamban utoljára az ápr. 4-i (9.) szám van keltezte, a 10. és 11. szám keltezés nélkül jelent meg és későbbieknek nincsen nyoma, — nemcsak a pesti könyvtárakban, hanem a korabeli levelezésekben sem.

1790-ben viszont a *Magyar Kurir*nak már „*Toldalék*“-ja jelent meg — többíves — folytatásokban. (Megvan a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi-Könyvtárában a *Magyar Musa* 1789-i évfolyamához kötve.)

Ez a tény és a fent vázolt fokozatos hanyatlás nagyon valószínűvé teszi azt a feltevést, hogy a *Magyar Musa* már 1789-ben megszűnt — ellentétben PETRIK, SZALÁDY és KERESZTY adataival, akik szerint még 1792-ben is megjelent, tehát mindaddig, amíg SZATSVAY szerkesztette a *Magyar Kurirt*² Erre különben még egy régi és éppen ezért fontos bizonyítékunk is van: TOLDY FERENC a *Tudományos Gyűjteményben* (1826. X. 95 ll.) közölt bírálata szerint „*az első heti-írásunkat SZATSVAY SÁNDOR 1787, 8, 9-ben adta ki*“.

A *Magyar Musa* lelőhelyei: 1785 [helyesen: 1786.] dec. 2-i sz. megvan a M. Nemz. Múzeum Orsz. Széchényi-Könyvtárában. 1787. jan. 1-i száma megvan a Ref. Teológiai Főiskola Ráday-Könyvtárában. 1787. é. f. a 2. sz-tól megvan a M. Nemz. Múzeum Könyvtárában (Hiányzik 377—84 és 511—542, 591—630 oldal).

Ugyanez a katalógus szerint megvan a M. Tud. Akadémia könyvtárában is. Csak az évfolyam második felét találtam meg (413—822. oldal). Az 1788. évfolyam megvan a Magyar Nemzeti Múzeum

¹ *Magyar Musa*, 1788, 267. old.

² V. ö. FERENCZY i. h.

Orsz. Széchényi-Könyvtárában, M. Tud. Akadémia és a Ref. Teológia Ráday-könyvtárában. Az 1789. évfolyam megvan a M. Nemz. Múzeum Orsz. Széchényi-Könyvtárában és a Ref. Teológia Ráday-Könyvtárában.

A bécsi „*Magyar Músa*“-nál minden tekintetben kezdetlegesebb „*A' Pozsonyi Magyar Múza*“ (a második számtól *A' Po'soni Magyar Múza*“, majd a hetedikétől kezdve „*Magyar Músa*“), a pozsonyi *Magyar Hírmondó* (1780—1788) havonta egy íven a bécsi *Magyar Musa* versenyének ellensúlyozására indított melléklete. Rövid élete alatt három szerkesztője volt: TÁLLYAI DÁNIEL, UNGI PÁL és SZABÓ MÁRTON, *Ferenczy*¹ szerint első számát a *Magyar Hírmondó* 1787 febr. 24-i számával együtt küldték el. „Bóldog Asszony havától“ „Sz. János haváig“² év-, szám- és lapjelzés nélkül jelent meg, azután pótolták a hiányt és ettől kezdve „*Magyar Músa* Nyomtatott Posonban“ címmel jelent meg. SZALÁDY szerint (PETRIK és KERESZTY átvesszik adatait) 1788 októberében szűnt meg.

Megvan:

1787. I—IX. szám a Ref. Teológia Ráday-Könyvtárában, 1787. X—XII. szám a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi-Könyvtárában. 1788. I—II. sz. a Ref. Teológia Ráday-Könyvtárában.

A 18. század végén még egy harmadik, elkésett hírlapmelléklet is megjelent „*Az Újj Bétsi Magyar Múza*“ (a második számtól *Magyar Múza*“ címen.) Szerkesztője, PÁNTZÉL DÁNIEL, a bécsi „*Magyar Mercurius*“ szerkesztőtulajdonosa kiírta nevét a címlapra. („Öszve szedettetik PÁNTZÉL DÁNIEL által“). A *Magyar Mercurius* melléklapja volt, ámbár ez sehol sincsen rajta feltüntetve, éppúgy, mint a két másik *Magyar Múza*n sem.

SZALÁDY szerint hetenként jelent meg 1793—1798-ig (KERESZTY átvesszi ezt az adatot, PETRIK nem említi.)

Az egyedül a Ráday-Könyvtárban fennmaradt néhány szám azonban — legalább is a hetenkénti megjelenést — megcáfolja.

A címlapon ez áll: „*Az Újj Bétsi Magyar Múza Első Eszten-deje*, 1793.“

A folytatólagos számozású VII. szám egyik verse azonban már 1794 febr. 4-ről van keltezve. Ilyen körülmények között nem valószínű, hogy hetenként jelent volna meg az 1798-ig megjelenő *Magyar Mercuriussal* együtt, amelynek különben egy másik melléklete is volt.

Az „*Újj Bétsi Magyar Múza* I—IV. és VI—VII. száma megvan a Ráday-Könyvtárban.

LAKATOS L. LAJOS.

¹ I. m.

² Január—június.